

Hørings svar fra VID vitenskapelige høgskole vedrørende justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser

Vid Vitenskapelige høgskole takker for at vi har fått anledning til å avgi høringsuttalelse i forbindelse med justering av ordning for hovedgudstjeneste og alminnelige bestemmelser.

Som en generell tilbakemelding til det arbeidet som nå er gjort, vil vi uttrykke tilfredshet med at en legger opp til å fjerne noen av de mange valgmulighetene i ordningen. Dette vil gjøre ordningen mer gjenkjennelig fra menighet til menighet – noe vi ser på som nødvendig.

Vi vil i det følgende kommentere hørings spørsmålene:

Høringstema 1: Hvordan øke kvaliteten og antall deltakere i gudstjenesten?

Vi slår sammen svaret på 1a (Hvordan mener dere gudstjenestereformen har påvirket gudstjenestelivet i deres menighet og Den norske kirke?) og 1b (Hva har fungert godt, og hva har fungert dårlig ved gudstjenestereformen?)

Som høgskole er vi opptatt av at det kristne budskapet skal kontekstualiseres. Vi mener likevel bestemt at dette ikke betyr at hver enkelt menighet skal lage sin egen liturgi. Kontekstualiseringen skal først og fremst gjøres i salmevalg, forkynnelse og forbønn. De mange valgmulighetene har fått flere negative konsekvenser. For det første innebærer det at mye av den folkepedagogiske oppgaven med å skape gjenkjennelse i gudstjenesten er blitt problematisk. Mennesker som går sjelden til gudstjeneste, og gjerne på ulike steder, kan lett føle seg fremmedgjort fra gudstjenesten. Også de som går ofte til gudstjeneste, blir usikre når de går andre steder. Gjenkjennelsen mangler. Fredrik Modéus snakker om «gjenkjennelsens glede». Vi opplever på mange måter at reformen har fratatt en del mennesker denne gleden.

Når det er sagt, vil vi likevel trekke frem noen positive aspekter ved gudstjenestereformen. Det første er fokuset på involvering. I noen menigheter har gudstjenestereformen i første rekke fungert som en involveringsreform. I den grad dette er tilfelle, er det flott. Fokuset i reformen på involvering som en kjerneverdi, tror vi har påskyndet allerede pågående prosesser med mer involvering i planlegging og gjennomføring av gudstjenester. Dette er positivt.

Reformen fokuserte også på at det skal feires nattverd oftere enn før. Dette har ført til en økt nattverdfrekvens mange steder, og det mener vi er en positiv effekt av reformen.

Uten at vi tror det har betydning for gudstjenestefremmøtet, mener vi også at mange av de språklige justeringene var nødvendige. Det norske språket utvikler seg, og gudstjenestespråket må derfor med jevne mellomrom også justeres. Uten at vi går inn på de her, mener vi også at det er flere forbedringer når det gjelder enkeltelementer.

1c: Hvilke av de momentene som er nevnt ovenfor mener dere vi særlig bør rette vår oppmerksomhet mot i gudstjenestearbeidet fremover?

Vi har ingen kommentarer her.

1d: Hvilke behov ser dere for et mer variert gudstjenesteliv med ulike former for gudstjenester?

Vi mener at det også med de innstrammingene som nå blir gjort, er mulig å lage svært ulike gudstjenester. Samtidig ser vi nok at det vil være behov for at menigheter enkelte ganger kan fravike gjeldende ordning. Det være seg ved eksempelvis ved bruk av andre fullstendige messer som for eksempel latinamerikansk messe eller Jakobmesse.

Høringstema 2: Alminnelige bestemmelser for hovedgudstjenesten

Høringsspørsmål 2: Mener dere at det er behov for å justere eller presisere noe ved prosedyren for hvordan menighetens lokale grunnordning utarbeides og vedtas (jf. Alminnelige bestemmelser)? Hva bør endres?

Vi mener at det fremdeles er behov for en godkjenningsordning, og at en slik godkjenning må ligge hos biskopene som en del av deres tilsynsansvar. Samtidig ser vi et behov for at det kirkelige byråkratiet ikke eser ut, og vi håper derfor denne innstrammingen i ordningen kan muliggjøre en enklere og mindre arbeidskrevende godkjenningsprosedyre.

Høringstema 3: Justeringer i hoveddel I. Samling, ledd 1-8

3a: Ledd 1 Forberedelse: Støttes

3b: Ledd 1 Forberedelse og ledd 3d Hilsen:

Ordningen fra 2011 presiserer at det kan være innslag etter nådehilsen: «Inngangsordene kan ledsages av innslag som angir gudstjenestens særpreg og tema.» Noen av biskopene har her gitt tydelige instruksjoner om at prester ikke skal si noe etter nådehilsen. Andre har ikke vært så strenge her, og det har tvert imot blitt praktisert slik informasjon av mange biskoper i store offentlige markeringer. Dette klargjøres nå, og det åpnes for at liturgen kan si noen ord etter nådehilsen. På grunn av blandede erfaringer og mye sivil ulydighet blant prester på dette punktet, tror vi det er bra med en åpning her. Vi mener likevel at det er en viktig presisering som gjøres når det sies at informasjonen i starten av gudstjenesten skal være kort, og at det ikke skal gis kort informasjon både i ledd 1 og ledd 3 slik noen praktiserer.

Vi har ingen sterke formeninger om at nådehilsen skal sies før eller etter at menigheten har satt seg, men vi forstår ikke umiddelbart argumentasjonen når det påstås at dette vil føre til at liturgen ikke trenger å gi tegn til at menigheten skal sette seg. Dette vil liturgen fremdeles måtte gjøre, men da etter nådehilsen. Dersom presten ønsker å si noen ord etter nådehilsen, vil det her skje et «brudd» mellom nådehilsen og setningene som da sies

3c: Ledd 2 Inngangssalme: Støtter felles praksis med at menigheten står under inngangssalmen

Høringsspørsmål 3e: Er dere enige i at samlingsbønnen ikke lenger blir obligatorisk, men et valgfritt ledd?

Ja.

Høringsspørsmål 3f: Har dere endringsforslag eller kommentarer til leddet syndsbejennelse i høringsforslaget?

Det er med glede vi registrerer at noe av kritikken mot syndsbejennelsene i ordningen fra 2011 er tatt til følge. Vi støtter utarbeidelsen av en ny syndsbejennelse som i større grad, slik saksframlegget peker på, «forsøker å 'artikulere dybdene i en luthersk forståelse av synd' .»

Når det gjelder det konkrete forslaget til ny syndsbejennelse 4, har vi én kommentar til formuleringen «...kjenner syndens makt i vårt hjerte.» Det er ikke vanskelig å finne bibelbelegg for en

slik metaforbruk, men bruken av ordet «hjerter» oppleves av mange noe fjernt og søtt i denne sammenhengen. Vi foreslår derfor følgende endring: «...og kjenner syndens makt i oss.» Ved å bruke formuleringen «i oss», blir det tydelig at dette gjelder hele meg med kropp, ånd og sjel –og ikke noe så ubestemmelig som «hjertet».

3g: Ledd 6 Bønnerop kyrie: Vi støtter at bønneropet kyrie blir et obligatorisk ledd i alle hovedgudstjenester, og at dette følger de to valgte tekstalternativene. Gjenkjennelse er viktig, og dette leddet er også et innholdsrikt ledd som barn og unge bør lære.

3h: Ledd Lovsang gloria: Vi støtter også innstramningen som er gjort her

Høringsspørsmål 3i: Er dere enige i at ledd 8 Dagens bønn blir obligatorisk i alle hovedgudstjenester, og ikke et valgfritt ledd?

I og med at Dagens bønn ikke forelå i revidert utgave da gudstjenestereformen ble innført, var det mange menigheter som ikke tok dette leddet inn som en del av sin lokale grunnordning. Dagens bønn erstatter de gamle kollektbønnene. Disse bønnene fungerte som en tolkningsnøkkel til kirkeårsdagen og bibeltekstene, og vi støtter derfor at dette leddet får en tydeligere plass. Når nå reviderte utgaver er på plass, støtter vi at disse gjøres til et ledd som *normalt* skal være med i alle hovedgudstjenester. Vi mener likevel ikke at dette skal være et obligatorisk ledd. Dette er av hensyn til gudstjenester der barn og unge er sentrale aktører. På noen slike gudstjenester er det nødvendig å stramme inn liturgien, og vi mener at det må være anledning til å velge bort Dagens bønn på slike gudstjenester. Vi mener derfor at en kan bruke en formulering som «Dagens bønn skal normalt brukes.»

Hovedspørsmål 3 j: Gi eventuelt andre kommentarer til høringstema 3

Det er ett punkt i samlingsdelen vi vil stille et kritisk spørsmål ved, og det er forholdet mellom og overgangen fra kyrie til gloria. Dette mener vi er en svakhet som ordningen fra 2011 drar med seg fra forrige liturgirevisjon.

I salmene i Det gamle testamente ser vi flere ganger at det er et tilsynelatende brått skifte mellom klage og lovsang. Disse salmene ble sunget i tempelet, og gammeltestamentlige forskere ser da for seg at prestene i tempelet har ropt ut et frelestilsagn som har fungert som en overgang mellom klagen og lovsangen. Dette prestelige frelestilsagnet står ikke i bibeltekstene, og derfor oppleves overgangene som svært brå når vi leser noen av disse salmene.

I overgangen mellom vårt kyrie og gloria mangler et slikt prestelig frelestilsagn, og overgangen kyrie-gloria oppleves som brå. Dette bør det finnes en løsning på.

Høringstema 4: Justeringer i hoveddel II. Ordet, ledd 9-17

Høringsspørsmål 4: Har dere endringsforslag eller kommentarer til hoveddel II. Ordet?

Vi vil kommentere tre forhold under orddelen:

- Sitte og/eller stå under tekstlesningene?
- Hallelujavers
- Kirkeåret
- Nattverd og bønnevandring

A) Sitte/stå under tekstlesningene

I luthersk sammenheng har vi hatt tradisjon for å reise oss for Ordet. Da gjelder dette hele Bibelen uavhengig av skrift. I anglikansk sammenheng har de tradisjon for å sitte under tekstlesningene, men stå under salmesangen. Med gudstjenestereformen ble det innført at vi skal sitte under de to første lesningene, men stå under lesningen av evangeliet. Vi vil problematisere delingen som her er gjort, og som tenkes videreført, med at en forholder seg forskjellig til de ulike delene av Bibelen. Ved å holde fast på denne praksisen, virker det som om vi fremhever de fire evangeliene som viktigere enn de andre delene av Bibelen. På denne måten gjøres det en forveksling mellom evangeliene og evangeliet. Evangeliet finner vi også i de andre bøkene i Bibelen – det er ikke forbeholdt de fire evangeliene, og det er evangeliet vi er satt til å forkynne.

B) Hallejulavers

I innledningen til det første høringsspørsmålet stilles det spørsmål ved om det er prekenen det skal fokuseres på i det videre arbeidet. Prekenen er en viktig del av gudstjenesten. Vi opplever at en innføring av hallelujavers som et obligatorisk ledd i alle hovedgudstjenester er med på å hindre kreativiteten og mulighetene i forbindelse med prekenen. En del prester benytter seg av dagens mulighet med å ha en innledning før en leser dagens prekentekest. Denne innledningen kan ha som hensikt å fange oppmerksomheten til tilhørerne, og/eller gi en kontekstuell innledning til teksten før denne leses. Dette oppleves av mange som et godt pedagogisk virkemiddel. Ved å gjøre hallelujavers til et obligatorisk ledd, fratras prestene denne muligheten, og det blir enda mer krevende å bygge en bro mellom den leste teksten og menneskers liv. Vi mener derfor at hallelujaverset ikke bør være obligatorisk.

C) Kirkeåret

Vi vil peke på viktigheten av å legge kirkeåret til grunn for gudstjenestefeiringen i Den norske kirkes menigheter. Kirkeåret sikrer at Guds ord blir forkynt «i hele sin fylde». Det sikrer variasjon, og er også et vern mot at vanskelige tekster velges bort. Vi ser behovet for at tekstrekkene kan fravikes på noen gudstjenester, men vi synes det er problematisk når dette skjer på samme kirkeårsdag år etter år. Det bør unngås at for eksempel tekstene på bots- og bønnedag og domsøndag erstattes av andre tekster og tema flere år på rad.

D) Nattverd og bønnevandring

Kirkerådet legger opp til en innstramming når det gjelder kombinasjonen bønnevandring og nattverd. Dette gjøres uten noen form for begrunnelse.

Vi mener at muligheten med å ha nattverd parallelt med bønnevandring har vært noe av det som har vært positivt med reformen. I gudstjenester der barn og/eller unge deltar i forbindelse med trosopplæringstiltak, er det vår og mange presters erfaring at det at mange aktiviteter foregår parallelt, ufarliggjør det å gå til nattverd. Ved den hellige myldringen i kirkerommet er det ikke så synlig hvem som går og hvem som ikke går til nattverd, og det oppleves tydeligvis enklere å gå til nattverd. I og med at kirkerådet er opptatt av å få opp både gudstjenestedeltakelse og nattverddeltakelse, er vi forundret over denne innstrammingen. Vi tror også at dette i verste fall vil føre til at noen menigheter dropper nattverd på slike gudstjenester. Dette også av tidsmessige årsaker. Å først legge opp til en bønnevandring, få en menighet på 200-300 stykker til å finne plassene sine igjen, og så starte nattverdliturgi med nattverdutdeling, frykter vi blir uaktuelt for flere.

Høringstema 5: Justeringer i hoveddel III. Nattverd, ledd 18-21

Høringsspørsmål 5a: Kommenter gjerne nattverdpraksisen i menighetene i dag med tanke på særkalk og/eller intinksjon og med tanke på mottakelse av nattverd stående eller knelende på alterringen/altersranken?

De fleste steder er nattverdfeiringen det eneste stedet menigheten får anledning til å knele. De fysiske handlingene er viktige, og for en del mennesker er det også viktig å få knele å ta imot nattverd. Men det synes som om det er lettere for en del mennesker å gå til nattverd når det er intinksjon enn utdeling ved knefall. Vi mener det viktigste her er at flere kommer til nattverd, og velger derfor å være pragmatiske med tanke på utdelingsform. Når det er sagt, ser vi gjerne at det legges opp til veksling i utdelingsform. I menigheter der det ligger til rette for det, kan det også etterstrebes å ha både utdeling ved intinksjon og knefall på samme gudstjeneste. Da vil de som ønsker det ha mulighet til å knele samtidig som en legger opp til en utdeling et annet sted i rommet som oppleves mindre farlig.

Høringsspørsmål 5b: Gi gjerne kommentarer til valgene av ordene som er foreslått

Vi støtter de foreslåtte endringene.

Høringsspørsmål 5c: Er dere enige i at takkofferet inngår i nattverdliturgien, og ikke i forbønnsleddet?

Selv om det teologisk kan begrunnes å koble takkofferet til nattverden, mener vi også at det er problematiske sider ved denne sterke koblingen, og at viktige aspekter ved forberedelsen til nattverden kan forsvinne. Vi er derfor skeptiske til at dette gjøres som en fast ordning. Det at salmen før nattverden nå skifter navn til takkoffersalme, er et noe problematisk grep. Salmen før nattverden kan ha mange ulike fokus. I følge luthersk tradisjon kan dette gjerne være en ransakelsessalme som skal hjelpe menigheten til å forberede seg på nattverden. Selv om takk og lovprisning kan være én måte å forberede seg til nattverd på, er ikke den eneste måten. Vi stiller derfor spørsmål ved og problematiserer det ensidige fokus på takk og lovprisning som forberedelsen til nattverden.

Høringsspørsmål 5 e: Har dere kommentarer eller endringsforslag til ledd 19 og 20 i høringsforslaget?

Vi støtter forslaget til justeringer.

Høringstema 6: Justeringer i de enkelte nattverdbønnene

Høringsspørsmål 6: Gi gjerne kommentarer eller endringsforslag til nattverdbønnene

Vi har ingen kommentarer.

Høringstema 7: Justeringer i hoveddel IV. Sendelse, ledd 22-25

Høringsspørsmål 7: Har dere kommentarer eller endringsforslag til hoveddel IV. Sendelse?

Vi har ingen kommentarer.